

centrum adiktologie

PSYCHIATRICKÉ KLINIKY

1. LF A VFN

UNIVERZITA KARLOVA

V PRAZE

Příběh uzdravení očima závislého

Narativní analýzy příběhů uzdravení ze závislosti

Tereza Daněčková
Centrum Adiktologie

Obsah prezentace

- Příběh nemoci v medicíně a v sociálních vědách
- Typy příběhů
- Pojetí závislosti a uzdravení
- Téma změny vedoucí k uzdravení

Základní východiska narativního přístupu

(Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

- V příběhu lidé formulují individuální **smysl** svého života a jeho událostí
- V příběhu lidé spojují **minulost s budoucností** v logický celek
- V příběhu lidé vybírají subjektivně stěžejní **situace a osoby**

Příběhy v kontextu adiktologie

- Illness narrative – nemoc je přerušení dosavadního průběhu života i narušení plánovaného životního příběhu.
- Vyprávěním má nemocný možnost znovu přeformulovat svůj životní příběh
- Proces léčby závislosti se odehrává v příbězích
- Otázka, zda existují také „grand narratives“ – vzory

Účel vyprávění příběhu

(Hydén, 1997)

- 1) Popisuji nový svět nemoci ve kterém jsem se ocitnul.
- 2) Musím vytvořit novou identitu.
- 3) Snažím se pochopit proč zrovna já?
- 4) Vysvětluji všem, že to nebyla moje chyba.
- 5) Vytvářím z individuální zkušenosti zkušenost skupinovou (AA).

Výzkumy příběhů

Výzkumy příběhů se mimo jiné zaměřují na

1. Typ příběhu
2. Chápání uzdravení
3. Chápání klíčové změny vedoucí k uzdravení

Typy příběhů (Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

- Výzkum na pacientech, kteří dle svých slov překonali závislost
- Typ příběhů byl charakterizován podle vnitřní kompozice
- Typy příběhů: AA příběh, příběhy osobního růstu, příběhy hrdinství, love story, příběh kodependence

Typ příběhů závislých

(Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

AA příběh:

nadměrné pití → izolace → pád na dno →
hledání řešení → vstup do AA → uzdravení
a mravný život → vděčnost

(Návrat marnotratného syna)

Typ příběhů závislých

(Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

Příběh osobního růstu:

v dětství přehlíženy přání a city →
snaha zalíbit se ostatním → závislost
→ postupná nezávislost na mínění
ostatních → nalezení pravého já

(Přeměna larvy v motýla)

Typ příběhů závislých

(Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

Příběh kodependence:

chmurná tajemství rodiny → popření
negativních emocí → řetězec závislostí na
čemkoliv →

uvědomění si důvodu závislosti →
zlomení „okovů“

(Prolomení rodinné kletby, která trvala po
generace – praxe zpovědí v katolické
církvi)

Typy příběhů

- Přináší informaci o teorii závislosti přímo od závislého
- Jednotlivé typy příběhu se liší také v tom, jak je chápáno uzdravení (viz dále)

Chápání závislosti a uzdravení

(Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

AA příběh:

- Závislost je nemoc
- Uzdravení spočívá v pokoře, identifikaci s ostatními závislými a s nalezením místa v komunitě

„Setkání se smrtí jí vyděsilo. Neměla odvahu ani žít, ani zemřít.“

Příběh osobního růstu:

- Závislost vzniká kvůli utlačování ve vztazích
- Uzdravení: zlomit pouta, naslouchat svým potřebám

„Galina našla sama sebe, k rodičům už nic necítila. Nenávisť, lásku, ani soucit. Nechtěla být ničím loutka.“

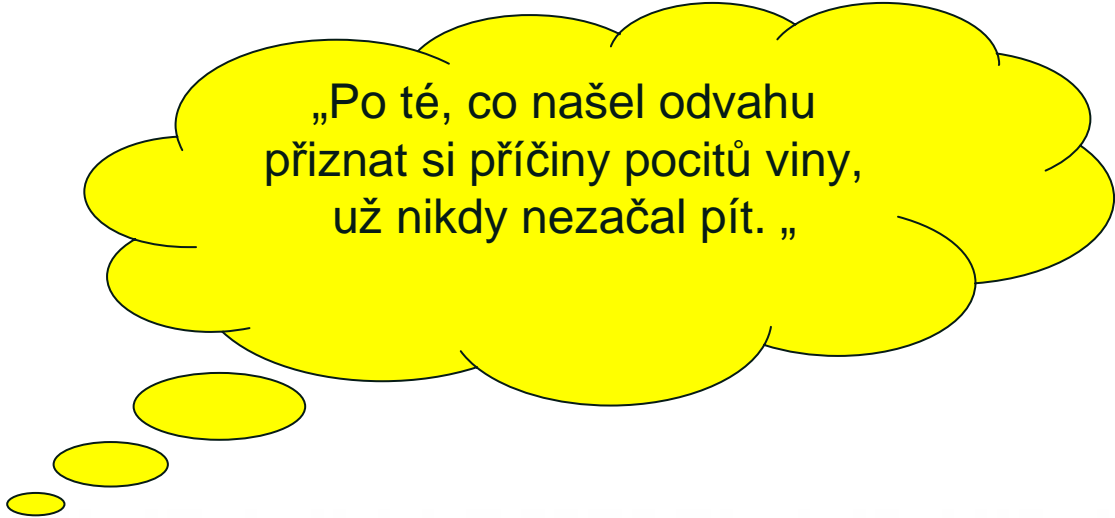

Chápání závislosti a uzdravení

(Hänninen, Koski-Jännes, 1999)

Příběh kodependence:

- Závislost způsobují rodinná tajemství a utiskování
- Uzdravení spočívá v odhalení a vzepření se tajemství, za které se rodina stydí

„Po té, co našel odvahu
přiznat si příčiny pocitů viny,
už nikdy nezačal pít. „

Chápání závislosti a uzdravení

(Keane, 2001)

- Analýza autobiografií vydaných knižně
- Vychází z tzv. velkých příběhů – závislost jako nemoc
- S tímto konceptem pracují individuálně – nelze oddělit nemoc od těla a sociálního kontextu
- Proměnné příběhu:
 - vztah k závislému tělu, distancování se od něj
 - společenské postavení, gender (lékař, žena)
 - přijetí závislosti jako nemoci

Chápání závislosti a uzdravení

- Výzkum na pacientech v programu metadonové substituce (Vigilant, 2005)
- Účastníci programu se obtížně vyrovnávali s oficiálním přístupem k uzdravení ze závislosti – tj. s úplnou abstinencí
- Byly nalezeny čtyři kategorie uzdravení, ve všech případech navíc potřeba ontologické jistoty (A. Giddens):
(Potřeba být si jistý stabilitou vlastní identity i okolního osobního světa)

Chápání závislosti a uzdravení

(Vigilant, 2005)

Čtyři kategorie chápání co to je uzdravení:

1. Uzdravení znamená být normální a dohnat ztracený čas
2. Uzdravení je neustálý proces, ve kterém nikdy nedojdeme do cíle
3. Uzdravení znamená pečovat o sebe, pracovat na sobě
4. Uzdravení znamená najít nové vztahy v okolí

Chápání závislosti a uzdravení

Uzdravení: být normální

Ontologická jistota:

rutina, stabilita

minimalizovat

nebezpečí

„S metadonem je to skoro, jako kdybych měl pocit bezpečí...Je to, rutina.“

U: neustálý proces (AA)

OJ: opětovné vyprávění

příběhu

„Myslím, že kdybyste se mě zeptali za deset let, jestli jsem zdravý, tak bych vám řekl, že jsem pořád ve fázi uzdravování.“

U: pracovat na sobě
(možnost vyřešit osobní problémy)

OJ: plánování
života

„Uzdravit se znamená poznat lépe sám sebe a zjistit, proč jsem se ocitl tam, kde jsem.“

U: změnit okolní vztahy,
které souvisí se
závislostí

OJ: vytvořit
okolím

„Každý z mé rodiny je člen mé podpůrné skupiny, to jsou jediní lidé, které chci nyní kolem sebe.“

Téma změny v příbězích závislých

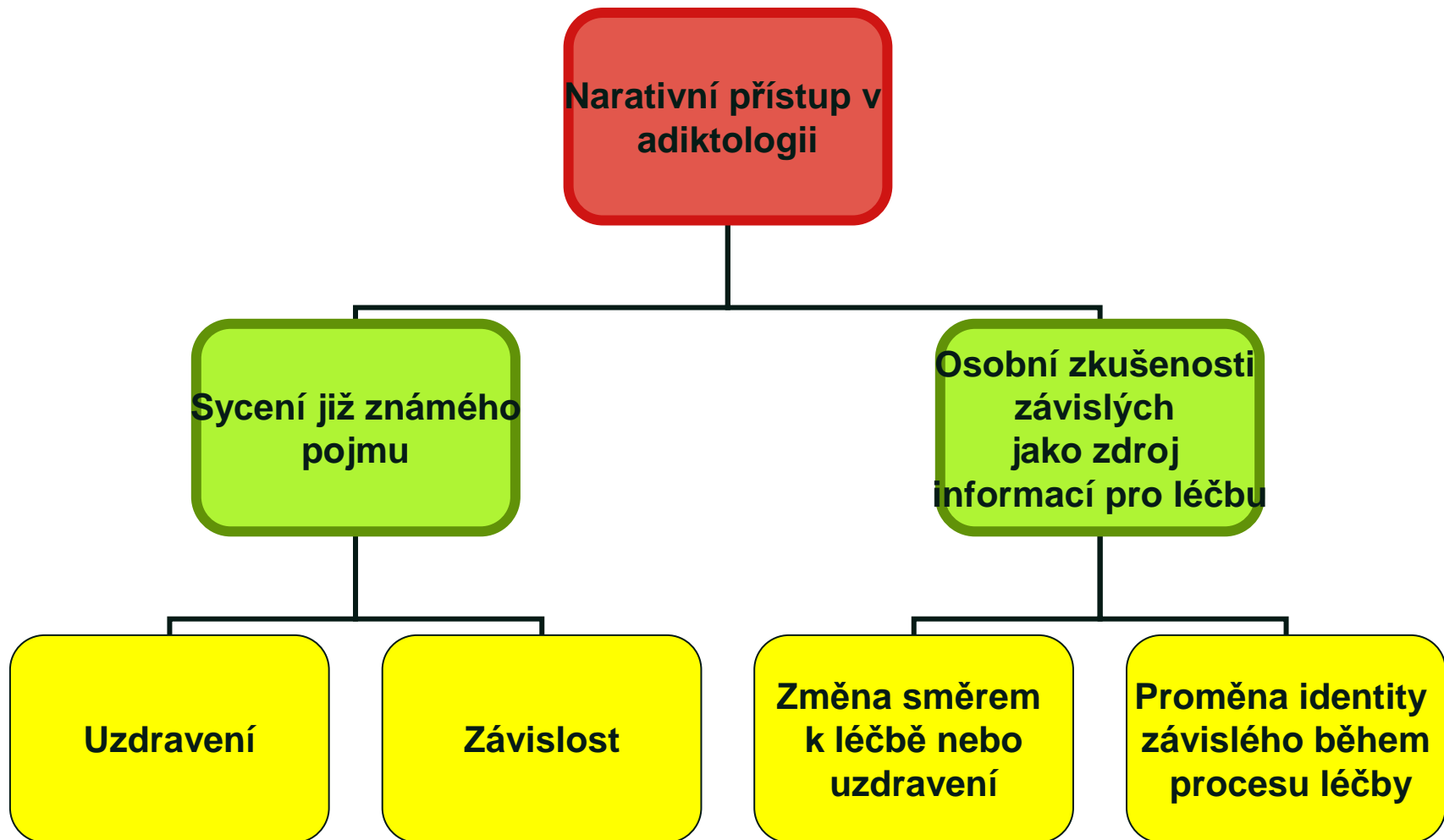
(Edwards, Oppenheimer, Taylor, 1992)

- Změna jako klíčový moment v procesu uzdravení
- Výzkum pojetí změny: rozhovory po 10 letech od léčby
- Nalezeny situace úspěšných a neúspěšných pokusů o změnu
- K rozhodnutí pro změnu vedl u úspěšných klientů často traumatický osobní zážitek

Téma změny v příbězích závislých

- Během změny bylo více úspěšných pokusů spojeno se stanovením si cíle abstinence
- Změna měla větší šanci na udržení v případech, kdy došlo k nahrazení závislosti něčím jiným (činností), nebo k altruistickému chování, a také pokud klient vnímal změnu jako obtížnou

České příběhy závislosti

- **Čtvrtý rozměr závislosti**
Jura Minarčík, Maťa, Praha 1997
Poloautobiografické pojednání o životním osudu člověka závislého na drogách, který usiluje o znovunalezení ztraceného životního smyslu na protitoxikomanickém oddělení psychiatrické léčebny v porevolučním období
- **Smrt jménem závislost**
Josef Vondrka; Portál, Praha 2004
Autobiografické vyprávění člověka, který byl závislý na drogách. Autor vypráví, jak pomalu propadal závislosti od kouření marihuany až do smrtícího kolotoče každodenního braní tvrdých drog. Popisuje nevyslovitelné stavy abstinenčních příznaků zapříčiněných dlouhodobým bráním drog. Zabývá se životem narkomana, který žil v centru drogové scény v Praze a poznával osudy dalších narkomanů
- **13. komnata** – dokumenty ČT

Literatura

- Bruner, J. (1986) *Actual Minds, Possible Words* (Cambridge, Harvard University Press)
- Hänninen, V., Koski-Jännes, A. (1999) Narratives of recovery from addictive behaviours. *Addiction*, 94, 1838-1848
- Hydén, L. (1997) Illness and narrative. *Sociology of Health and Illness* 19, 1, 48-69
- Vigilant, L. G., (2005) „I don't have another run left with it“: ontological security in illness narratives of recovering on metadone maintenance. *Deviant Behavior*, 26, 399-416
- Edwards G., Oppenheimer, E., Taylor C. (1992) Hearing the noise in the system. Exploration of textual analysis as a method for studying change in drinking behavior. *British Journal of Addiction*, 87, 73 – 81
- Keane, H., (2001) Public and private practices: addiction autobiography and its contradictions. *Contemporary Drug Problems*, 28, 567 – 595

Děkuji za pozornost!

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN
EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM,
ZE STÁTNÍHO ROZPOČTU ČESKÉ REPUBLIKY
A Z ROZPOČTU HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

